

Nr. 294 | maj 2017

Anvendelsen af Danmarks areal i fremtiden:

Store opgaver skal løses

Der er rift om Danmarks knappe areal. Konference på Christiansborg viste bred opbakning til anbefalingerne fra Teknologirådets projekt om prioritering og planlægning i det åbne land

Teknologirådets projekt, Prioritering af fremtidens arealanvendelse i Danmark, er afsluttet efter 2½ års arbejde. "Nu er det vigtigt at diskutere, hvordan vi får gjort projektets anbefalinger til virkelighed," sagde Miljø- og Fødevarerudvalgets næstformand, Lea Wermelin (S), da hun indledte den afsluttende konference på Christiansborg den 3. maj. Konferencen viste bred enighed om mange af anbefalingerne.

- Et stærkt statsligt engagement i den overordnede prioritering og strategisk helhedsplanlægning er påkrævet. Det gælder f.eks. de nationale interesser i placering af vindmøller, skovrejsning, sammenhængende naturområder og klimatilpasning på tværs af kommunegrænser.
- Mange arealer skal i fremtiden anvendes til flere formål samtidig. En differentieret planlægning i kommunerne, baseret på lokal dialog, kan bane vej for at forene de mange interesser.
- En omfattende omfordeling af jorden er et vel-egnet redskab til løse interessekonflikter og fremtidssikre både robuste landbrugsbedrifter,

naturområder, rekreative områder og udviklingsområder.

- Der er behov for at styrke virkemidlerne gennem revision af lovgivning og støtteordninger og sikre kommunerne den nødvendige bemyndigelse til helhedsplanlægning.

På konferencen var der også tilslutning til forslaget om at nedsætte en areal- og plankommission som skal foreslå nye modeller til fremtidens planlægning.

Kommunerne er i gang

Fire borgmestre og syv folketingsmedlemmer deltog i et politikerpanel på konferencen. De fire borgmestre, Iver Enevoldsen (V) fra Ringkøbing-Skjern, Winni Grosbøll (S) fra Bornholm, Peder Chr. Kirkegaard (V) fra Skive og Lars Erik Hornemann (V) fra Svendborg var enige om, at arealerne er under pres; der skal findes løsninger på tværs af sektorer og kommunegrænser. Alle fire bekræftede behovet for jordfordeling og sammenhængende naturområder. De

Udgiver

Fonden

Teknologirådet

Toldbodgade 12

1253 København K

Tlf. +45 33 32 05 03

www.tekno.dk

tekno@tekno.dk

Abonnement

Nyhedsbrevet kan

modtages pr. email.

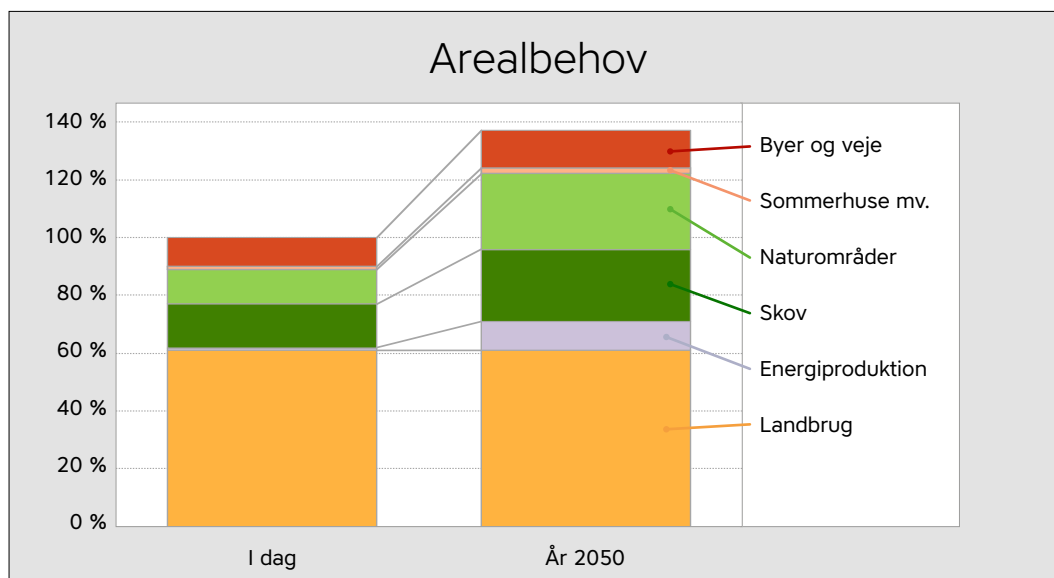
Tilmelding på:

rtt@tekno.dk

Tidligere nyhedsbreve

findes på:

www.tekno.dk

Til venstre: Arealanvendelsen i dag. Til højre: De forventede behov uden prioritering og samordning.

ANBEFALINGER

I et rigt land med mange ønsker er man nødt til at planlægge og styre udviklingen.

FÆLLES MÅL OG RAMMER

Staten må melde ud med en samlet national strategi og lægge rammerne fast. Strategien bør samordne mål og midler for de forskellige ministeriers regler.

Der er behov for en stærk landsplanindsats for at prioritere interesserne og udpege områder til forskellige formål. Det gælder for eksempel større områder med urørt natur, særligt værdifulde natur- og kulturlandskaber, klimasikring, placering af vindmøller og andre energianlæg, udviklingsområder og afviklingsområder.

Folketing og regering bør integrere hensynet til det knappe areal i en revision af love, regler og støtteordninger. Stærkere virkemidler skal udformes.

LOKALE HELHEDSLØSNINGER

Inden for rammerne af den nationale strategi er det i kommuneplanerne, de konkrete løsninger udformes.

De mange interesser kan bedst kombineres og forenes i planer, der indfører forskellige udviklingsmuligheder og vilkår i de enkelte lokalområder. Lokale helhedsplaner må bygge på dialog og forhandling med alle interessenter.

En sådan differentieret planlægning kræver dog, at kommunerne får stærkere virkemidler både til at indgå langtidsholdbare aftaler og regulere udviklingen i de forskellige områder.

Et tæt tværkommunalt samarbejde med statsligt medspil er nødvendigt.

EFTERSYN AF LOVENE

Der bør nedsættes en bredt sammensat areal- og plankommission med det formål at foreslå forbedrede regler til forvaltningen af det åbne land

Planloven og en lang række andre love bør underkastes et kritisk hovedeftersyn for at give kommunerne de bedst mulige redskaber til at forene de mange arealinteresser lokalt uden at tabe helheden af syne.

GRØNT DANMARKSKORT

Udpegningen af mere sammenhængende naturområder og grønne korridorer bør ske i tæt samarbejde mellem kommuner, stat og andre interessenter.

De udpegede områder bør friholdes for aktiviteter, der forringere muligheden for senere at virkeliggøre naturplanerne, og kommunerne behøver stærkere virkemidler for at realisere planerne.

Naturpleje som driftsgren bør gøres mere rentabel – med adgang for flere aktører.

JORDFORDELING OG JORDPULJER

Aftaler om jordfordeling er et velegnet redskab til at skabe bedre balance mellem forskellige formål.

Landmænd kan bytte sig til mere robuste og sammenhængende marker og afhængende områder, hvor man i fremtiden ikke ønsker landbrugsudvikling.

Arealer kan frigøres f.eks. til mere skov, naturområder eller nye aktiviteter i det åbne land.

Det anbefales at både staten og kommunerne opretter puljer af opkøbt jord, der kan fremme jordfordeling og tilbydes i bytte for arealer, som ønskes anvendt til nye formål.

STØTTEORDNINGER

De mange støtteordninger og tilskud bør justeres sådan, at de bedre kan fremme den ønskede udvikling i lokale områder. Det gælder også afgifter og erstatninger. Naturbeskyttede områder bør fritages for ejendomsskat.

ERSTATNINGSNATUR

I enkelte tilfælde kan arealer med beskyttede naturtyper erstattes med andre områder, der er større og samlet set bidrager mere til en rig og mangfoldig natur.

LANDBRUG OG MILJØ

Forbedrede kort over jordens evne til at optage og tilbageholde næringsstoffer kan bane vej for en bedre fordeling af landbrugsarealerne og samtidig frigøre mere marginal jord til naturprojekter og rekreative formål.

ENERGIPRODUKTION

Landbrugets restprodukter kan med fordel anvendes til at producere biogas. Behov for mere areal til energiproduktion kan begrænses ved energieffektivisering, brug af varmepumper, integration af solenergi i bygninger mv.

SKOVPOLITIK

Hvordan skal balancen være mellem produktion af træ, energi, naturnær skovdrift og urørt skov i fremtiden? Det er spørgsmål, der skal besvares politisk.

PLANLÆGNING I DET ÅBNE LAND

Opdelingen af Danmark i byzone, sommerhusområder og landzone er utilstrækkelig. Gennem kommuneplanlægningen bør det åbne land opdeles i områder, hvor der for hvert område sættes lokale mål og retningslinjer for arealanvendelsen og landzoneadministrationen. Dermed får kommunen og dens borgere et fælles grundlag for at fremme en ønsket udvikling.

Kommunen får samtidig et forbedret grundlag, både når der investeres i naturpleje, friluftsliv og flersidig anvendelse af samme areal, og når der skal tages stilling til grundejernes ansøgninger om landzonetilladelse. Og landmænd og ejere af fast ejendom får større investeringssikkerhed.

I områder, der udpeges som primære for landbrug og skovbrug, bør der også sikres miljørigtige placeringer til moderne produktionsanlæg for at undgå nabokonflikter og unødigt transport gennem landsbyer og på offentlige veje.

KLIMATILPASNING

Mulighederne for at kombinere klimatilpasning med naturgenopretning, rekreation og fritidsaktivitet bør udnyttes bedst muligt.

Folketinget skal tage stilling til erosion og oversvømmelse: Hvilke ejendomme og områder bør sikres? Hvor skal naturen gå sin gang, så kystens landskaber rykker ind i landet og de våde områder vokser?

Fra rådet til tinget

TEKNOLOGIRÅDETS NYHEDSBREV TIL FOLKETINGET

tilsluttede sig ønskerne om stærkere engagement fra statens side, revision af love og regler og styrkelse af de lokale virkemidler.

”Vi arbejder allerede med flere af anbefalingerne, sagde Ringkøbing-Skjerns borgmester, Iver Enevoldsen (V). ”Min hjemby, Hvide Sande, har en stor og velfungerende erhvervshavn. Vi har også mange turister i området, og vi har tre store vindmøller. Det er faktisk lykkedes os at forene de forskellige interesser.” Et andet eksempel er den nye naturbydel, Ringkøbing K, hvor boligerne er spredt mellem enge, frugtlande og søer i et 84 hektar stort naturområde.

”Sammenhængende naturområder er vigtige. Det ved vi også, at borgerne har fokus på, når de bosætter sig,” tilføjede han.

På energiområdet var Iver Enevoldsen enig i, at der skal fokuseres på landbrugets restprodukter. ”Vi har givet adskillige tilladelser til biogasanlæg,” sagde han. ”Jeg ser, at der også er fokus på vindmøller på

land. Men kom lige ud i fædrelandet, så vil I opleve, at det ikke er så nemt.”

Staten må træde i karakter

”Rapporten rammer lige ned i den debat, vi har i vores lille øsamfund,” sagde Bornholms borgmester, Winni Grosbøll (S). Øens 600 kvadratkilometer er ”meget for lidt” i forhold til ambitionerne om at hele energiforsyningen skal være fossilfri og 20 procent af landbruget økologisk i år 2025, naturområderne skal være større og bedre tilgængelige, turismen og outdoor-oplevelser styrkes og nye områder udlægges til sommerhuse og byudvikling.

”Egentlig har jeg god tillid til, at vi selv kan passe på naturen og det sted, hvor vi bor. Men der er nogle samfundsopgaver, hvor staten bliver nødt til at træde mere i karakter og påtage sig ansvar for planlægningen,” sagde hun – og nævnte vindmøller som sit første eksempel: Folk vil gerne have vedvarende

Udgiver

Fonden

Teknologirådet

Toldbodgade 12

1253 København K

Tlf. +45 33 32 05 03

www.tekno.dk

tekno@tekno.dk

Abonnement

Nyhedsbrevet kan modtages pr. email.

Tilmelding på:

rtt@tekno.dk

Tidligere nyhedsbreve findes på:

www.tekno.dk

Danmark for fremtiden

Projektet er gennemført af Teknologirådet og forskere fra Aalborg Universitet med støtte fra VELUXFONDEN. Rapporten viser, at der er vedtagne planer og klare ønsker om at anvende 140 procent af Danmarks areal i fremtiden. Derfor skal der prioriteres og tænkes nyt på tværs af sektorer og traditionelle grænser. Det er en stor udfordring for kommunerne, Folketinget og regeringen.

Anbefalingerne bygger på inddragelse af en lang række interessenter, eksperter, kommunalpolitikere og folketingsmedlemmer. Emnerne er uddybet i en række workshops, seminarer, debatmøder, nyhedsbreve og to høringer i Folketinget.

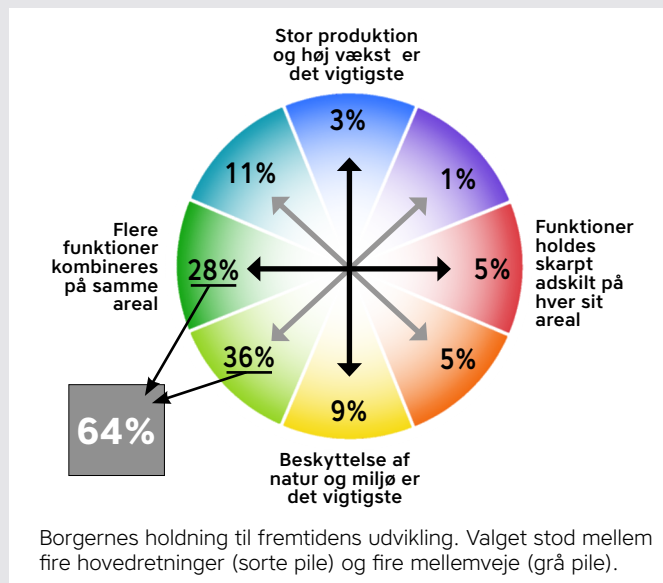
Centralt i forløbet var borgertopmødet, hvor 250 repræsentativt udvalgte borgere diskuterede indbyrdes, udviklede ideer og tog stilling. Et stort flertal gik ind for at staten og kommunerne skal styre udvikling i retning af at kombinere flere formål på samme areal – med vidtgående hensyn til natur og miljø.

VELUXFONDENS programleder, Helene Bjerre-Nielsen, glæder sig over, at projektet har skabt ny viden og kvalificeret debat, som engagerer politikere, interesseorganisationer, kommuner og borgere.

”Det har taget tid, men uden denne proces tror jeg ikke, vi havde stået her i dag med det engagement,” sagde hun ved

konferencens slutning. ”Anbefalingerne ligger der. De er ret klare. Og klar til at tage fat på. Det her er alt for vigtigt til at afslutte. Der er brug for at tale videre.”

Den afsluttende rapport, som uddyber anbefalingerne, kan, sammen med en lang række andre dokumenter om projektet, downloades på www.tekno.dk.

energi, de vil bare ikke have vindmøller i deres egen baghave. "Hvis vindkraft skal skaleres op, så bliver man nødt til at træffe nogle beslutninger på Christiansborg om vindmøllernes placering. Vi kan ikke løse det lokalt. Vi vil gerne, og det er ikke fordi, vi ikke tør. Men vi kan ikke."

Noget tilsvarende gælder skovrejsning, tilføjede Winni Grosbøll: "Vi har en drøm om et ubrudt skovbælte fra Hammerknuden til sydspidsen af Bornholm. Men konflikten er jo, om vi skal varetage interesserne for et ubrudt skovbælte eller for den landbrugsjord, der ligger som små klatter ind imellem. Jeg vil opfordre til, at man nationalt beslutter, hvor interessen i skovrejsning er så stærk, at vi skal gå ind og diktere det. Man må gøre sig klart på Christiansborg, at det ikke kommer af sig selv."

Winni Grosbøll var tilhænger af en jordfond til brug for jordfordeling. "Det er meget svært at skabe sammenhængende naturområder med private lods ejere, hvis man ikke har penge til at købe deres jord for. Min erfaring er, at puslespillet ikke kommer til at fungere, hvis det ikke er en offentlig opgave."

Muligheder skal tænkes sammen

"Der er ingen tvivl om, at vores arealer er under pres i disse år. Derfor er vi nødt til at tænke på tværs og tænke flere muligheder ind i de løsninger, vi finder," sagde Skives borgmester Peder Christian Kirkegaard (V).

Skive er med i et projekt, der afprøver multifunktionel jordfordeling. "Jeg ser mange gode redskaber i det, fordi vi får de forskellige interesser til at sætte sig sammen og finde løsninger. Vi kan få skabt de nødvendige arealer omkring jordbrugene, grønne korridorer, områder, der lægges ud til natur og fritidsinteresser og måske en vej uden om landsbyen, så produktionslandbrug ikke skal have deres transport igennem den. Det er et redskab til at få optimal udnyttelse af vores areal," sagde Peder Christian Kirkegaard.

For at afværge risikoen for store oversvømmelseskader i byerne, vil det være samfundsøkonomisk optimalt at tage nogle landbrugsarealer ud af primær drift og tilbageholde åernes vand i vådområder, påpegede han. "Jeg tror, at forsyningselskaberne bør have mulighed for at indgå aftaler og eventuelt opkøbe jord uden for deres eget geografiske område, så de kan undgå at få for meget vand i deres kloaknet."

Han slog også et slag for en fælles løsning på klimatilpasning af Limfjorden mod stadig kraftigere storme. "Alle Limfjordkommunerne står over for kolossale investeringer for at sikre sig mod oversvømmelser. En samlet løsning, der hindrer at vestenvinden presser så meget vand ind i Limfjorden,

er økonomisk den mest farbare løsning, også i forhold til sikring af natur og miljø."

Hvorfor ikke købe en ø?

Svendborg Kommunes borgmester, Lars Erik Hornemann (V), lagde vægt på, at ejerne af jorden skal kompenseres, ellers bliver de ikke en del af de løsninger, der er samfundsmæssig interesse for. "Man befinder sig virkelig i toppen af Maslows behovspyramide, når man vil bruge den fantastiske danske landbrugsjord til noget, der ikke umiddelbart giver afkast," bemærkede han.

"Hvorfor har I ikke inddraget landindvinding i jeres anbefalinger," spurgte han. "Med fremskudte diger kan man indvinde arealer, der både kan bruges til klimatilpasning, nye naturområder og opsætning af vindmøller og solceller."

Han anerkendte, at der er behov for jordfonde og jordfordeling i større skala. "Vi har købt enkelte arealer op, som passer ind i nogle naturområder, men det er jo meget begrænset, hvad vi har kunnet gøre. Hvis vi havde større muskler i form af økonomi, kunne vi disponere mere langsigtet og være opmærksomme på ejendomme, som passer ind i planlægningen og kunne anvendes ved jordfordeling på et senere tidspunkt."

Et konkret forslag var at Svendborg og Langeland kommune burde købe øen Siø mellem Tåsinge og Langeland og bruge den til at opsætte vindmøller og solceller, som der ellers er stor modstand imod. "Men det kræver, at vi har en pulje og lovhjemmel til at gøre det – og at vi tænker på tværs af kommunerne," tilføjede han.

Jordfordeling i større skala

Medlemmer af projektets styregruppe deltog i et spørgepanel, der præsenterede projektets resultater og stillede spørgsmål til borgmestre og folketingsmedlemmer.

Jordfordeling og jordpuljer blev fremhævet som et velegnet redskab, fordi metoden bygger på forhandling og aftaler og mange parter kan få deres fremtidsønsker opfyldt ved at bytte jord. I modsætning til støtteordninger er jordfordeling en varig løsning, når der skal skabes robuste landbrugsområder, sammenhængende naturområder, beskyttelse af grundvand, klimatilpasning, trafiksanering osv.

"Jeg kan se mange muligheder for synergi og multifunktionalitet, og vi politikere skal følge arbejdet med at lave bedre jordfordeling tæt. Men det er vigtigt at inddrage lodsejerne. Hvis vi ikke kan sikre dem mulighed for udvikling fremadrettet, får vi spændt ben for, at de vil gå med i et fælles arbejde," sagde Anni Matthiesen (V). "Det kræver både pædagogisk og økonomisk kompetence at få det til at lyk-

Udgiver

Fonden

Teknologirådet

Toldbodgade 12

1253 København K

Tlf. +45 33 32 05 03

www.tekno.dk

tekno@tekno.dk

Abonnement

Nyhedsbrevet kan modtages pr. email.

Tilmelding på:

rtt@tekno.dk

Tidligere nyhedsbreve

findes på:

www.tekno.dk

kes, og spørgsmålet er jo også, hvor vi finder penge til dem, der skal have kompensation.”

Der er behov for at bringe tanken mere frem i kommunalbestyrelserne, sagde Jens Henrik Thulesen Dahl (DF). ”Men når det først er i gang, er det mit indtryk, at det ikke behøver at være vanvittig dyrt,” tilføjede han.

Eftersyn af lovene

Projektet foreslår, at der nedsættes en areal- og plankommission, som skal foreslå lovændringer og nye og mere tidssvarende modeller for differentieret helhedsplanlægning i det åbne land. Kommissionens forslag skal være klar, når Planloven skal evalueres i år 2020, og de kan være med til at bane vej for større multifunktionalitet i arealanvendelsen.

Forslaget fik tilslutning fra mange sider. ”Der er ingen tvivl om, at vi skal have justeret love og regler og have lavet et system, der er enkelt og smidigt for kommunerne og giver dem de bedst mulige redskaber til at forene de mange arealinteresser, men samtidig sikre helheden, så lokale interesser ikke fører til beslutninger, som man ud fra overordnede, helhedsmæssige interesser ikke bør gennemføre,” sagde Jens Henrik Thulesen Dahl.

Maria Gjerding (EL) lagde stor vægt på de landspolitiske opgaver: En samlet, national strategi i stedet for sektorplaner, der tilsammen lægger beslag på mere end Danmarks areal, planlægning for Grønt Danmarkskort, områder med intensivt og ekstensivt landbrug og beslutninger om, hvor kysterne skal klimasikres og hvor naturen skal gå sin gang. ”Men samtidig siger anbefalingerne, at kommunerne skal have meget mere frihed til selv at prioritere i egne områder. Det er en konflikt, der skal løses.”

Skovpolitik og støtteordninger

Skiftende regeringer har haft høje målsætninger om skovrejsning, og skovene er velegnede til at tilfredsstille mange ønsker på samme areal. Christian Rabjerg Madsen (S) blev spurgt om vi kan forvente mere specifikke politiske udmeldinger om balancen mellem produktion af tømmer og energi, biodiversitet og friluftsliv.

”Jeg er forsigtig med at love, hvor meget mere skov der skal skabes. Det er jo dyrt. Men vi skal lave en mere detaljeret beskrivelse af, hvad vi har af skov og en mere fokuseret målsætning for, hvordan den skal bruges, så vi udnytter skovens mange funktioner bedst muligt,” svarede han.

Carsten Bach (LA) blev spurgt om støtteordninger til fremme af miljø, naturbeskyttelse og skovrejsning bør gøres mere fleksible. ”I virkeligheden ville jeg jo helst afskaffe alle støtteordninger, men det korte svar er ja,” sagde han. ”Først og fremmest bør der

være mere lokal selvbestemmelse. Magteliten på Slotsholmen skal blande sig uden om. De lokale politikere skal gøre opmærksom på, at de kan selv.”

Opbakning til energiproduktion

I projektet blev der peget på, at opbakningen til placering af vindmøller og andre energianlæg kan styrkes, hvis man har en lokal strategi for vedvarende energi og den lokale befolkning er medejere af anlæggene.

”Vi skal have mere lokalt ejerskab op at flyve igen, også til solceller og andre fælles anlæg,” sagde Christian Poll (ALT). ”Hvis folk føler, at de selv er en del af omstillingen, er der meget større vilje til at have vindmøllerne og de andre anlæg i nærheden.”

Maria Gjerding var enig. ”Hvis vindmøller på land kan bidrage til økonomien i lokalsamfundet, så det ikke er en stor energivirksomhed, der tjener penge på dem, kan det være med til at sikre en langt større opbakning.”

Det var Iver Enevoldsen uenig i: ”Nu er det jo sådan, at 20 procent af en vindmøllepark skal tilbydes lokalområdet. Og det er rigtigt, at tankevirkomheden nogle gange går fra hovedet til tegnebogen i baglommen. Men at sige nej til vindmøller, hvis investoren kommer udefra, det vil for mig at se være lidt magtmisbrug. Kommunen er planmyndighed. Hvis den godkender en plads til vindmøller, så gælder det uanset om den er lokalt eller eksternt ejet.”

Dette nummer af Fra rådet til tinget er skrevet og redigeret af journalist Ebbe Sønderriis. Kontakt: Projektlederne Gy Larsen, gl@tekno.dk, tlf. 30 78 51 66 og Søren Gram, sg@tekno.dk, tlf. 30 78 51 67.

De sidste fem numre af Fra rådet til tinget:

- Nr. 293: Folketingshøring om redskaber til prioritering af fremtidens arealanvendelse
- Nr. 292: Borgerinddragelse i klimatilpasning
- Nr. 291: Folketingshøring om multifunktionalitet i det danske landskab
- Nr. 290: Bedre samspil, mere planlægning
- Nr. 289: Er Danmark blevet for lille?

Fra rådet til tinget kan frit kopieres til egen brug og videresendes til interesserede. Der må kun citeres med kildeangivelse og kun links til visninger på måder, der fører hen til Teknologirådets hjemmeside.

Udgiver

Fonden

Teknologirådet

Toldbodgade 12

1253 København K

Tlf. +45 33 32 05 03

www.tekno.dk

tekno@tekno.dk

Abonnement

Nyhedsbrevet kan modtages pr. email.

Tilmelding på:

rtt@tekno.dk

Tidligere nyhedsbreve findes på:

www.tekno.dk